Jurnalele de călătorie ale lui
ALBERT EINSTEIN

Extremul Orient, Palestina şi Spania (1922–1923)

Volum îngrijit de Ze'ev Rosenkranz

Traducere din limba engleză de Alina Popescu

CORINT
ISTORIE
2021

JURNAL DE CĂLĂTORIE
JAPONIA, PALESTINA, SPANIA[1]

6 octombrie 1922–12 martie 1923

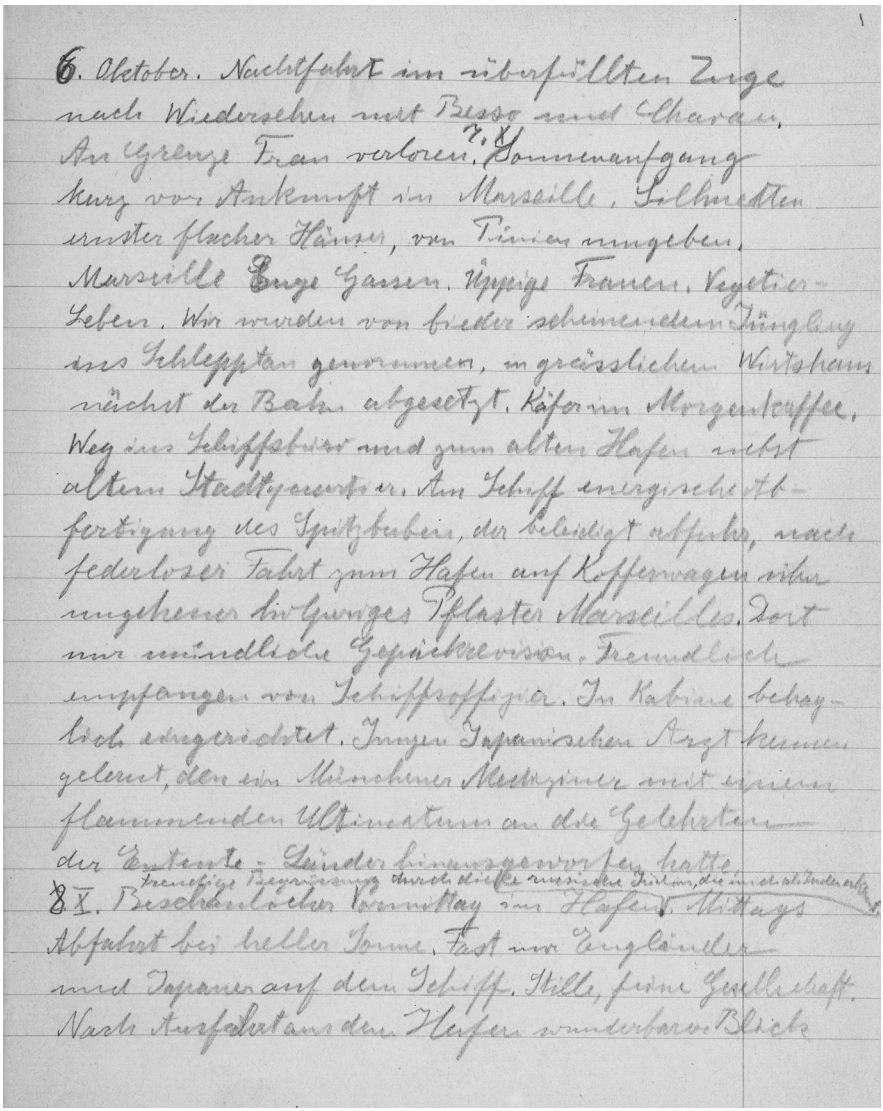

6. October. Nachtfahrt im überfüllten Zuge
nach Wiedersehen mit Besso und Charan.
An Grenze Frau verloren. Z. H.
Sonnenaufgang
kurz vor Ankunft in Marseille. Silhouetten
unter flacher Häuser, von Pinien umgeben.
Marseille Enge Gassen. Üppige Frauen. Vegetier-
Leben. Wir werden von biedern schimmernden Jüngling
ins Schlepptau genommen, in grässlichen Wirtshaus
nächst der Bahn abgesetzt. Käfer im Morgenkaffee.
Weg ins Schiffsbüro und zum alten Hafen nebst
altem Stadtquartier. Am Schiff energische Ab-
fertigung des Spitzbuben, der beleidigt abfuhr, nach
federloser Fahrt zum Hafen auf Kofferwagen über
ungeheuer holpriges Pflaster Marseilles. Dort
nur mündliche Gepäckrevision. Freundlich
empfangen von Schiffsoffizier. In Kabine behag-
lich eingerichtet. Jungen Japanischen Arzt kennen
gelernt, den ein Münchener Mediziner mit einem
flammenden Ultimatum an die Gelehrten
der Entente - Länder hinausgeworfen hatte.
8. X. Beschaulicher Vormittag im Hafen. Mittags
freudige Begrüßung durch diese russischen Juden, die in der letzten Stunde ankam.
Abfahrt bei heller Sonne. Fast nur Engländer
und Japaner auf dem Schiff. Stille, feine Gesellschaft.
Nach Ausfahrt aus dem Hafen wunderbarer Blick

Facsimilul primei pagini a *Jurnalului* ținut de Albert Einstein pe parcursul călătoriei.

6 octombrie. Călătorie nocturnă în tren supraaglomerat, după întâlnirea cu Besso[2] și Chavan[3]. Pierdut soţie[4] la graniţă. 7 oct. Răsărit de soare cu puţin înainte de sosirea la Marsilia. Siluete de case auster serbede, înconjurate de pini. Marsilia, străduţe înguste. Femei voluptuoase. Viaţă vegetativă. Am fost preluaţi de tineri pare-se onorabili și plantaţi într-un han îngrozitor de lângă gară. Gândaci în cafeaua de dimineaţă. Croit drum spre compania de navigaţie și vechiul port din vecinătatea orașului vechi. La vapor[5], expediere forţată a celor fără căpătâi, plecaţi cu fundu-n sus spre port într-o căruţă de bagaje care-i zdruncina pe caldarâmul cu hârtoape cumplite ale Marsiliei. Acolo, superficială verificare a bagajelor. Primire călduroasă făcută de căpitanul vasului. Instalaţi confortabil în cabină. Cunoscut tânăr medic japonez pe care un doctor din München îl dăduse afară, cu un ultimatum incendiar adresat bursierilor din ţările Antantei.[6]

8 oct. Dimineaţă liniștită în port. Salutat cu veselie de-o evreică rusoaică rubicondă, care mă identifică drept evreu. Prânz, plecare pe-un soare orbitor. La bordul vaporului, practic, numai englezi și japonezi. Oameni liniștiţi, la locul lor. După ieșirea din port, privelişte minunată a

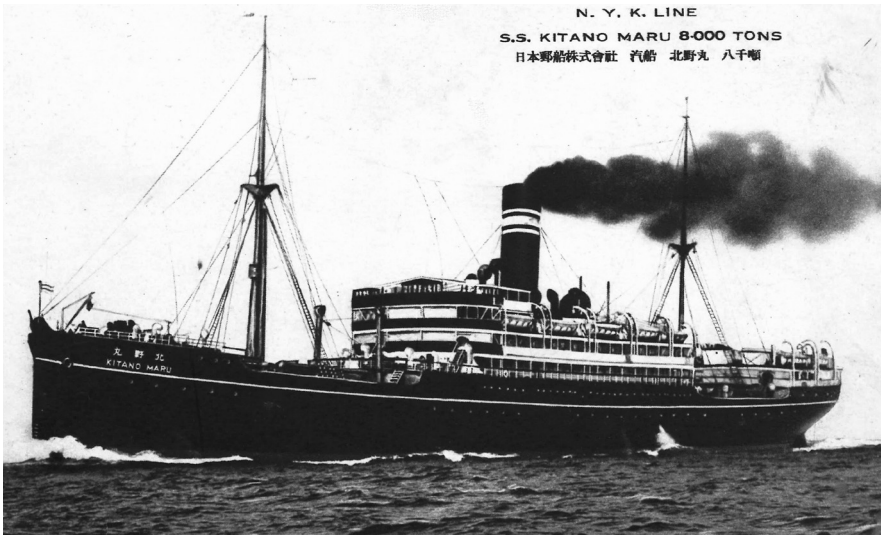

7. Vaporul *Kitano Maru* (prin amabilitatea NYL Maritime Museum).

Marsiliei și a dealurilor înconjurătoare. Apoi, trecere pe lângă stânci calcaroase sălbatice, abrupte. Spre stânga, coasta se pierde lent în zare. Conversaţie cu Miyake, medic japonez europenizat din Fukuoka.[7]

După-amiază, ora 4, exerciţii de evacuare. Toţi pasagerii – purtând vestele de salvare depozitate în cabine – trebuie să se prezinte pentru inspecţie în zona bărcii de salvare alocate în caz de urgenţă. Membrii echipajului (integral japonez), amabili, corecți, fără a fi pedanți, nu se disting individual. El (japonezul) e previzibil și impersonal; își îndeplinește funcţia socială cu zâmbetul pe buze, fără să se prefacă, fiind totodată mândru de comunitatea și naţiunea căreia-i aparţine. Abandonarea tradiţiilor în favoarea celor europene nu-i subminează mândria naţională. Deși e impersonal, de fapt, nu e retras; căci, ca ființă preponderent socială, nu pare să aibă vreo însușire care să-l facă să treacă sub tăcere sau să ascundă ceva.

9 oct., la 4 dimineața, tărăboi mare. Cauză: frecatul vaporului cu peria. Curăţenie mare pentru oameni și lucruri. Vaporul strălucește de curățenie. E din ce în ce mai cald. Soarele mă revitalizează și anulează prăpastia dintre „ego" și „id". Încep să citesc *Fizicul și trăsăturile de caracter* de Kretschmer.[8] Minunată descriere a temperamentelor și tipologiei lor fizice. Pot astfel să-mi clasific mulţi semeni, nu însă pe mine, deoarece sunt un hibrid fără speranţă. Ieri am răsfoit cartea lui Bergson despre relativitate și timp.[9] Ciudat: la el, numai timpul e problematic, nu și spaţiul. Îmi face impresia că se pricepe mai mult la vorbe decât la profunzimea psihologică. Nu e foarte scrupulos în abordarea obiectivă a factorilor emoţionali. Pare să înţeleagă esenţa teoriei relativităţii și nu i se împotrivește. Filosofii dansează permanent în jurul dihotomiei dintre realul psihologic și realul fizic, și-n această privinţă se deosebesc doar prin judecăţile de valoare. Fie cel dintâi apare ca o „simplă experienţă individuală", fie cel de-al doilea apare ca un „un simplu construct al gândului". Bergson aparţine ultimei categorii, însă concretizează în felul *său*, fără să observe.

M-am tot gândit la relația gravitaţie–electricitate. Constat că Weyl are dreptate: câmpul $g_{\mu\nu}$, sau invariantul *ds* care nu depinde de electricitate, nu este real, și, ca atare, nici el nu poate fi exprimat matematic. Dar sunt

convins că soluția optimă e mai depărtată de Riemann decât abordarea lui Weyl; și mai cred că (independent de electromagnetism) nimic nu corespunde perfect legii elementare a deplasării vectorului pe orizontală, și că, dincolo de Riemann, acest formalism nu are, ca bază teoretică, nicio justificare obiectivă. Cu toate acestea, după părerea mea, pare posibilă susținerea teoriei câmpurilor, însă mă-ndoiesc că și legile naturii pot fi exprimate prin ecuații diferențiale.[10]

10 oct. Azi-dimineață am trecut pe lângă Stromboli, pe partea stângă.[11] Nori de aburi. Magnifici în soarele dimineții.

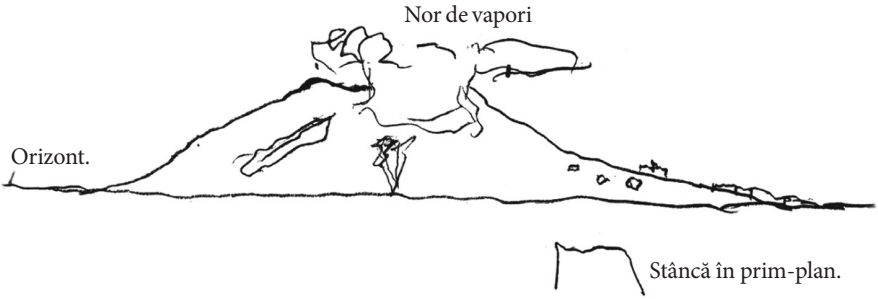

Alte conuri vulcanice din mare

Aer înmiresmat, îmbătător. Mare de culoarea oțelului. Prin ceață se întrezărește țărmul italian. Femei japoneze se târăsc de colo-colo [pe punte] cu copiii lor. Par decorate și mirate, aproape stilizate. Ochi negri, păr negru, cap mare, agitate.

Ieri, încă tulburat de lectura lui Kretschmer. Mă simțeam ca subjugat de viciu. Hipersensibilitate transformată în indiferență. În adolescență, introvertit și nesociabil. O fereastră de sticlă între subiect și alți oameni. Neîncredere nemotivată. Ca substitut, un univers de hârtie. Pulsiuni ascetice. Cât de recunoscător îi sunt lui Oppenheim pentru carte![12]

La amiază, splendidă trecere prin Strâmtoarea Messina. Peisaj muntos sterp, auster pe ambele laturi. Orașe, la fel de austere, domină orizontala. Case albe, scunde, de același nivel. Impresie generală: Orient. Temperatura urcă fără-ncetare. Sunt convins că grecii și evreii Antichității clasice

trăiau într-o atmosferă mai puţin inertă. Nu întâmplător, între timp, centrul vieţii intelectuale dinamice a glisat spre nord. E mult mai comod pentru vegetare. Căutarea mulţumirii își găsește mai ușor satisfacţie aici, căci chiar pentru a năzui activ, e deja mult prea cald.

11 oct. Zi însorită. Cer alburiu. Mare oarecum agitată. Mă gândesc că răul de mare se trage din ameţeala pricinuită de lipsa de orientare, nu din aparentele schimbări de gravitaţie, în funcţie de direcţie și amplitudine.

12 oct. Zi strălucitoare. Mare liniștită, aproape fără vânt. Atmosferă total transparentă. Orizont clar. Aproape fără vânt. La 7.30 dimineaţa se văd munţii stâncoși ai Cretei, povârnindu-se abrupt în mare. Seara, apus minunat – purpuriu, cu nori înguști, delicat luminaţi, purtaţi de vânt. Apoi, cer strălucind de stele, cu o Cale Lactee clară în aerul înmiresmat. (La amiază, sosire la Port Said.) Dimineaţa, discuţie cu Ishii[13] și cu avocatul japonez. Amândoi, puternic europenizaţi, cu excepţia expresiei faciale. Primul e foarte precaut și realist. Seara, discuţie cu un exportator de 60–70 de ani din Hamburg, ager la minte și rațional.

13 [oct.]. Ora 3 după-amiază, Port Said. Apa s-a înverzit înainte ca linia de coastă să devină vizibilă. Mediterana, [de-un] albastru intens. Diguri artificiale lungi, cu blocuri de piatră neregulate. Casele, pe cât se pot vedea din larg, europene ca stil. Bărci cu pânze egiptene, pitorești, care arată cam așa

În port, un furnicar de bărci manevrate cu vâsle de levantini de toate nuanţele, zbierând și gesticulând, care se năpustesc asupra vaporului nostru. Parc-ar fi scuipaţi de gurile iadului. Larmă asurzitoare. Puntea superioară se

transformă în bazar, dar nimeni nu cumpără nimic. Numai câţiva ghicitori tineri, frumoşi şi atletici, au succes. Levantini nespălaţi, cu aer de bandiţi, graţioşi şi plăcuţi la vedere. Apus; cerul, foarte intens înroşit *pe alocuri*, parc-ar fi în flăcări. Pe partea dinspre [port], ziduri și clădiri în culori stridente, regăsite deseori în tablourile ce zugrăvesc tropicele. Seara, discuţie cu funcţionarul fr[ancez] din Siam. Întâlnire cu nava-soră japoneză. Efuziune naţionalistă a echipajelor. Japonezul își iubește țara și poporul.

14 [oct.]. Trezit pe când canalul trece prin deșert.[14] Temperatură joasă. Palmieri, cămile. Galben strident. Imagini frecvente cu întinderi imense de nisip, întrerupte intermitent de smocuri de buruieni. Întâlnire cu un vapor în canal. Întinse peisaje deșertice. Verdele Lac Amar.[15] Țărm deluros în lumină strălucitoare. Aer extraordinar de limpede. Apoi, ultima parte a Canalului Suez. La gură, orașul Suez, cartierul de vile al administratorilor canalului, foarte cochet. Căsuţe cu verandă și palmieri. Binevenită privelişte după atâta deșert. Munţi pleșuvi de ambele părţi. Extensii ale Sinaiului. Negustorași arabi navighează spre noi. Sunt frumoși fii ai deșertului, vânjoși, cu ochi negri strălucitori, mai manieraţi decât [cei de la] la Port Said.

Golful se lărgeşte după plecare. Soarele dispare după [ora] 6 în spatele munţilor deșertului egiptean. Nuanţă locală de violet-roșcat, cu silueta magnifică a lanţului muntos, care seamănă cu Ütliberg.[16] În plus, la est, reflexii galben-roșcate. Apoi, o minunată noapte înstelată. N-am văzut niciodată o Cale Lactee atât de frumoasă. Pete de lumină clar delimitate. Se văd limpede petele alungite care ies lateral din disc. Noaptea, despuiat cu un evantai. Deloc deranjant.

15 [oct.]. Sub cer acoperit, în Marea Roșie nu se vede țărmul. Cer ușor înnorat. Dimineaţa, aversă. Temperatură de seră. La amiază, trecere pe lângă două insuliţe plate de coral.

16 [oct.]. Lângă vapor, văzut doi rechini cu aripioare dorsale și codale uriașe. Și pești-zburători. Temperatura în creștere, dar foarte suportabilă. Minunat apus de soare. În est, reflexe pe suprafaţa roșiatică a mării. Cer răsăritean gri-albăstrui, iar în depărtare, roșiatic. Venus strălucește splendid și se reflectă în mare.

17 [oct.]. Seara, furtună puternică în depărtare, sub cer senin, pe partea arabă. Fulgere la aproape fiecare secundă, pe o mică suprafaţă unghiulară. Apoi s-a stârnit un vânt puternic, agitând marea.

18 [oct.]. Spre dimineaţă, ieşire din Marea Roşie, pe valuri puternice. Vizibil lanţ muntos arab; munţi singuratici se ridică ameninţători din mare, roşu-strălucitori în soarele dimineţii.

19 [oct.]. Enterită cu hemoroizi înfiorători.

Profesor japonez sare-n ajutor.[17]

20 [oct.]. Din nou, mai mult sau mai puţin în formă. Trecem pe lângă coasta somaleză (cap).[18] Munţi luminaţi splendid de soarele după-amiezii. Briză înviorătoare, valuri moderate.

25 [oct.]. Trecut pe lângă insule de corali cu crânguri de palmieri. Noaptea, ploaie tropicală. Acum, la 9.30, în depărtare, ploaie tropicală vizibilă (cu cer variabil înnorat).

În apropierea ecuatorului, după Golful Persic, creşte nebulozitatea. În octombrie, cea mai luminată parte (strat) a suprafeţei Pământului se află la ecuator. Acolo, aerul saturat se ridică, eliminând apa. Apoi aerul circulă din ambele părţi (nord şi sud) – vânturi ale zonei subtropicale, deviate de rotaţia Pământului. Anotimpurile deplasează zona de maximă încălzire şi, în consecinţă, întreg complexul de fenomene, către nord sau către sud. În plus, *uscatul*, spre deosebire de mare, ridică temperatura maximă, fiindcă se încinge şi mai mult.

Şi puternicii curenţi ascendenţi de aer încurajează declanşarea furtunilor. Vedeam adesea fulgere chiar dacă lipseau sau abia se zăreau unele formaţiuni noroase.

În Golful Persic, mulţi rechini şi peşti zburători. Nu i-am mai zărit în largul mării, care are câteva mii de metri adâncime. Abia dacă răzbate

lumina până pe fundul mării, deci plantele nu prea au șanse să crească pe-acolo; faună săracă dedesubt și chiar mai puţină deasupra.

În cursul nopţii, sirena vasului. Credeam că e un accident. Erau doar semnale acustice datorate lipsei de vizibilitate pe ploaie puternică, pentru a se evita ciocnirea cu alte nave. Temperatură foarte tolerabilă, e foarte cald doar în interiorul cabinei (între peretele însorit al vasului şi-un coridor care duce la sala motoarelor). Frecvente stări de rău; doctor japonez[19], mereu de ajutor. Pe vas sunt frecvent fotografiat, cu sau fără oameni alături, mai ales de japonezi.

Ieri m-am ocupat de ecuaţiile câmpului electromagnetic în vid $\left(\frac{\partial \varphi^{\mu\nu}\sqrt{-g}}{\partial x_\nu} = 0\right)$ conform geometriei lui Weyl, în speranţa de a găsi o expresie pentru densitatea curentului. Dar îmi iese un rezultat $\varphi^{\mu\alpha}\varphi_\alpha$ inutil.

28 [oct.]. Aseară ne-am apropiat de <Honk> Colombo cu o întârziere considerabilă. Înainte de a zări coasta, ne-a prins o puternică furtună tropicală cu rupere de nori, forţând vasul să rămână pe loc. Când, pe la 9, s-a înseninat, s-a dovedit că eram aproape de port. Un cârmaci într-o barcă cu vâsle s-a apropiat, și curând am ancorat lângă alt vapor japonez. Aici am văzut pentru întâia oară un indian în vârstă cu o față fină, distinsă, și barbă căruntă, care ne-a adus două telegrame și… a cerșit bacșiș. Am văzut și alţi indieni: siluete zdravene cu tenul cafeniu-închis până la negru, cu chipuri și trupuri expresive, cu o mină umilă. Arată ca niște nobili ajunși cerșetori. Strâng în ei multă mândrie inexprimabilă și asuprire.

Azi-dimineaţă, la ora 7, am mers pe ţărm și, împreună cu soții Du Plâtre, am vizitat cartierul hindus al orașului Colombo și un templu budist.[20] Am călătorit în mici căruţe individuale, trase cu iuţeală de oameni herculeeni și totuși atât de grațioși. Mi-a fost foarte rușine că sunt complice la acest dezgustător tratament al unor ființe omenești, dar nu puteam schimba lucrurile. Fiindcă acești cerșetori în trup de regi tabără în număr mare asupra oricărui străin, până când cedează. Știu cum să implore și să cerșească, și-o fac până-ţi înmoaie inima. Pe străzile cartierului indigenilor se vede cât de primitiv trăiesc acești oameni de treabă.[21] În ciuda delicateții, ei lasă impresia că clima îi împiedică să-și ducă gândul înainte sau înapoi mai mult de-un sfert de ceas. Locuiesc pe pământ,

în mare mizerie și duhoare insuportabilă, nu prea fac nimic și au puține nevoi. Ciclul economic simplu al vieții. Mult prea înghesuiți pentru ca un individ să poată duce o existență diferită de a celorlalți. Pe jumătate despuiați, își dezvăluie trupurile fine, dar puternice, și chipurile frumoase, răbdătoare. Nicăieri nu se aud strigăte, ca la levantinii din Port Said. Nici urmă de brutalitate, de țipete ca la piață, ci o trenare liniștită, docilă, chiar dacă nu lipsită de o anume detașare. Dacă te uiți cu atenție la acești oameni, europenii nu te mai încântă, fiindcă sunt mai decadenți, mai brutali, fiindcă par mai necioplți și mai lacomi – și, din nefericire, în asta constă superioritatea lor practică, capacitatea lor de a se-nhăma la misiuni mărețe și de a le duce la îndeplinire. Oare n-am deveni și noi, în această climă, la fel ca indienii?

În port, freamăt plin de viață. Muncitori herculeeni, cu pielea neagră, lucioasă, se ocupă de încărcarea-descărcarea mărfii. Scufundătorii își îndeplinesc primejdioasa misiune. Mereu cu zâmbetul acela și cu umilința pentru bani murdari și față de oamenii mulțumiți de sine, îndeajuns de meschini ca să se fudulească cu asta. La 12.30 o luăm din loc prin deșertul ploios de apă. Ceylonul este un paradis al vegetației și totodată scena unei condiții umane nespus de triste.

31 [oct.]. Ieri a fost ziua de naștere a mikadoului.[22] Înainte de amiază, sărbătorire pe puntea superioară. Banzai și intonarea imnului național, care sună cu totul neobișnuit și e ciudat structurat.[23] Japonezii, foarte credincioși. Stranii indivizi: statul le este, în același timp, religie. Vremea, limpezită. Călătorim mai întâi de-a lungul coastei Sumatrei, apoi de-a lungul coastei continentale. Interesante fenomene de refracție pe linia orizontului. Din cauza temperaturii ori a gradului de umiditate, vasele par să plutească prin aer, la fel, țărmul îndepărtat. Aseară, spectacol spontan dat de japonezi. Un bărbat a cântat și a scâncit ca un motan călcat pe coadă. În paralel, din când în când, gesticulând sălbatic, extrăgea dintr-un intrument traforat, un fel de chitară, un sunet ce nu părea să aibă vreo legătură cu lălăiala.[24] Un tânăr japonez distins și suplu (botanist) execută niște trucuri magice uluitoare, mai ales cu trei mingi roșii pe care le face să dispară și apoi să reapară. Ieri, văzut instrumentele de navigație și familiarizat

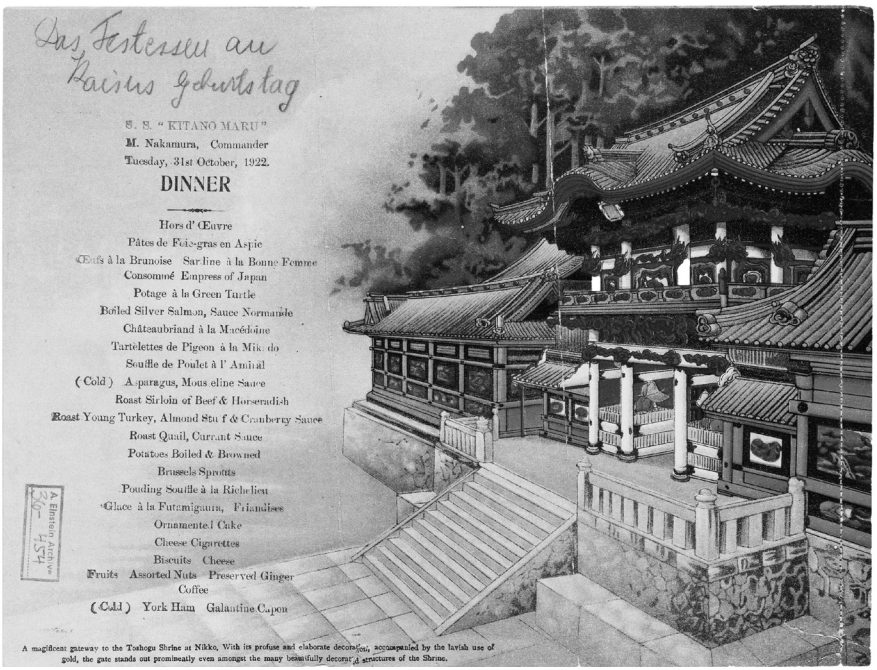

8. Meniul dineului servit la bordul vaporului *Kitano Maru* în cinstea zilei de naștere a împăratului Japoniei, 31 octombrie 1922 (cu permisiunea Arhivelor Albert Einstein, Universitatea Ebraică din Ierusalim).

cu metodele standard de stabilire a poziției. Busolă foarte primitivă, cu moment de inerție echilibrat. Sextant, ceas. Vitezometru, a cărui elice este tractată la capătul unui cablu lung. Mâine dimineață, Singapore. Dna Ishii se dovedește a fi mătușa tinerei mirese a lui Sakuma.[25] Vremea se luminează.

2 noiembrie. 7 dimineața, [trecere] printr-un pasaj îngust între insulițe verzi. Sosire în portul <Colombo> Singapore. Acolo ne așteptau sioniștii, care ne-au făcut o primire călduroasă. Dl și dna Montor (*el*, fratele actorului din Hamburg, el însuși un actor talentat, *ea*, o vieneză autentică, dar crescută în Singapore) ne-au dus [cu mașina] spre casa lor spațioasă.[26] Străbătut minunata grădină zoologică și diverse părți ale orașului pe-o vreme nu foarte călduroasă. Am descoperit că infatigabilul Weizmann

a hotărât să folosească voiajul meu în beneficiul sioniștilor.[27] După ce am ajuns la ei acasă, a trebuit să compun imediat un răspuns la discursul de bun-venit compus de dl Montor și prietenul său la cererea Asociației Sioniste din Singapore. Discursul, care urma să-mi fie înmânat în cadru festiv, scris pe mătase și pus într-o casetă prețioasă de argint (cu ornamente siameze în relief), era foarte inteligent în conținut, dar mult prea exagerat și – cum a recunoscut autorul lui, zâmbind mânzește – ticluit cu sprijinul *Meyers Konvers[ations]-Lexikon*.[28] La ora 11 dimineața ni s-a alăturat un ziarist, și a trebuit să le spun, dlui Montor, prietenului său și gazetarului, între altele, povestioara cu spațiul sferic. După splendida masă de prânz, amabilele noastre gazde ne-au condus într-o cameră de oaspeți, unde ni s-a îngăduit să dormim sub o plasă contra țânțarilor. Alături era o cameră de baie cu oale de noapte și un hârdău mare. Elsa a fost îngrozită, și oarecum și eu, având în vedere neobișnuitele dotări. Refăcuți, la ora 4 după-amiaza am pornit cu mașina lui Montor spre Meyer, evreul Cresus din Singapore.[29] Casa-palat, cu încăperi în stil maur, este situată pe culmea unui deal cu vedere către oraș și mare; chiar sub ea, o somptuoasă sinagogă[30] destinată mai ales afacerilor dintre Cresus și Iehova, construită de primul dintre ei. Cresus e un bătrân de 81 de ani, încă drept, zvelt și cu o voință de neclintit. Bărbuță căruntă, față rumenă îngustă, nas subțire evreiesc coroiat, ochi inteligenți puțin vicleni, o kippa neagră pe fruntea bombată. Seamănă cu Lorentz, numai că ochii lui strălucitori și binevoitori sunt înlocuiți de unii prudent șireți, iar manierele exprimă disciplină schematică și muncă, mai degrabă decât – la Lorentz – bunătate omenească și spirit comunitar.[31] Asta era fortăreața pe care, potrivit planurilor lui Weizmann, trebuia s-o cuceresc în beneficiul Universității din Ierusalim. Fiica lui, față nobilă îngustă <smeadă> palidă, este una dintre cele mai rafinate figuri feminine evreiești pe care le-am văzut. <Ea dovedește> Privind-o, ești tentat să iei în serios gluma referitoare la „vechea aristocrație"[32].

Abia ajunși acolo sus, s-au făcut poze. Cresus lângă mine, înconjurat de familie și de multe cupluri evreiești, o fotografie de grup.[33] După această extrem de importantă acțiune, am intrat pe rând într-o încăpere spațioasă de tip oriental.[34] Orchestra malaeză a interpretat muzică vieneză și

9. Soţii Einstein alături de membri ai comunităţii evreieşti din Singapore, la reşedinţa filantropului Manasseh Meyer, 2 noiembrie 1922. Rândul din faţă: Alfred și Anna Montor, Einstein, Manasseh Meyer, Elsa Einstein, dl și dna Weil și Rosa Frankel. Rândul din spate: bărbat neidentificat, Mozelle Nissim, Julian Frankel, Charles R. Ginsburg, Tila Frankel, Victor Clumeck, Marie Frankel-Clumeck și Abraham Frankel (fotografie publicată de Joan Bieder în *The Jews of Singapore*. Reprodusă prin amabilitatea Lisei Ginsburg).

afro în maniera dulceagă a cafenelelor europene. Am stat lângă Cresus și arhiepiscop (cu soţia), un aristocrat englez abil, vorbind exclusiv engleza, zvelt și cu nasul mare, care, nu degeaba, face ochi dulci banilor lui Cresus, fără a fi câtuși de puţin interesat să-i câștige sufletul.[35] Un desăvârșit dezastru lingvistic însoţit de tort gustos. Apoi Montor ne-a condus (pe Cresus și pe mine) spre capătul încăperii, la două scaune înalte cu pupitru, s-a aşezat lângă noi, și-a rostit discursul cu voce convingătoare, având răspunsul meu bine tradus pus la loc sigur, în buzunar. Am vorbit liber, iar el simula că-și ia notiţe, urmând ca apoi să citească cu voce tare răspunsul meu, compus în acea dimineaţă, tradus de el și de prietenul lui, pe care șmecherul manipulator l-a prezentat drept traducerea încropită a speech-ului meu improvizat. Au urmat nesfârşite strângeri de mână, ca în America. Cordialitate autentică între evreii de pretutindeni.

Destul de sătul de toată afacerea, și cum soarele apusese deja, ne-am întors repede cu mașina acasă, unde a trebuit să dau autografe pe-un tenculeț de albume. Apoi am parcurs cu mașina cartierul chinezesc (animație copleșitoare, dar insuficient timp de privit, numai de adulmecat) în drum spre cina lui Cresus, un ospăț pompos într-o sală deschisă, pentru aproximativ 80 de persoane.[36] Felurile de mâncare au fost copioase și nenumărate. În cele din urmă a trebuit să mă ridic, fiindcă nici nu mă mai puteam uita la mâncare, darămite să și înghit. Apoi, consecventa orchestră a revenit și a cântat cu veselie muzică afro[37], iar <Bătrânul> și ceilalți au dansat. Nici măcar Cresus nu s-a abținut, după ce ne arătase în ce formă grozavă se afla stomacul lui de octogenar. În cele din urmă a avut loc atent plănuita tentativă de asasinat instigată de Weizmann împotriva lui Cresus (contribuția pentru Universitatea din Ierusalim); nu știu dacă, în ciuda efortului meu, vreunul dintre proiectilele mele a reușit să străpungă epiderma groasă a lui Cresus.[38] Apoi ne-am întors acasă cu mașina și (după ce-am mai dat gata câteva albume) ne-am strecurat sub binemeritata plasă de țânțari. Noaptea, ploaie tropicală incredibil de abundentă, cu tunete. Am tras imediat toate obloanele, ceea ce a ajutat numai parțial împotriva unei asemenea cantități de apă. În cursul șederii, temperatura nu a fost deosebit de ridicată, însă umiditatea mare amintește de o seră. E amețitor într-un fel oriental.

3 noiembrie. După micul dejun, drum încântător cu mașina spre port, peste dealurile plantate cu arbori de cauciuc. Vegetație splendidă; vile chinezești cu înfățișare veselă. Panorama mării cu insulițe. Alt grup de evrei credincioși urcă la bord. Vasul pleacă abia pe la 11 dimineața, într-o excursie pitorească pe lângă insulele verzi.

Chinezii ar putea să înlocuiască cu succes toate celelalte nații prin hărnicia, cumpătarea și numărul mare de urmași. Singapore este aproape integral în mâinile lor. Ca negustori, se bucură de mult mai mult respect decât japonezii, pe care nu-i consideră demni de încredere. Mi-e greu să le-nțeleg psihologia, ezit chiar să-ncerc de când muzica japoneză mi-a rămas total incomprehensibilă. Ieri l-am mai ascultat pe unul cântând până m-a amețit.